

Quin és el paper de l'anomenat "tercer sector" en el nou marc de relacions entre els poders públics i la societat? Aquesta era una pregunta que podia resultar fins i tot insòlita fa uns anys. En efecte, la resolució dels problemes que generava la convivència social s'havia confiat tradicionalment o bé als mecanismes de mercat (oferta d'entitats mercantils) o bé a l'actuació dels poders públics (polítiques públiques). En diferents fases i en diferents països el pes d'una i altra dimensió variaven, configurant així el que tradicionalment s'entenia com a equilibris específics dels sectors privat i públic en cada societat.

En els darrers anys, aquest tipus de distincions i criteris han entrat en qüestió. Els compromisos que havien servit de punt de referència a Europa des de la segona guerra mundial s'han considerat insuficients. I així, per motivacions no sempre coincidents, s'ha entrat en un redimensionament del pes del sector públic, no només però sobretot, en tot el que és l'àmbit de les polítiques socials. Els debats són múltiples i encara no conclouents. Per una banda es qüestiona el protagonisme que han adquirit els poders públics en fer-se responsables de certes prestacions (que fins fa uns anys s'assumien des d'àmbits considerats com més "naturals": família, comunitat...); per l'altra també es qüestiona la seva tendència a fer-se càrrec de la provisió directa dels serveis mitjançant burocràcies específicament creades al respecte o funcionaritzant espais i col·lectius de professionals.

Aquesta mena de debats ha coincidit amb una crisi generalitzada de les pròpies estructures de poder en que aquests governs i administracions es movien. El ràpid procés de globalització econòmica i d'informació ha provocat una creixent demanda per noves articulacions polítiques que transcendeixen els tradicionals marcs estatals. Per altra banda, la necessitat de trobar respostes més locals a problemes difícilment abordables des d'espais de poder més amplis, ha provocat una gran fragmentació subestatal del poder. Tenim per tant que les maneres de fer habituals dels governs i administracions estatals han quedat superades, per sobre, per dinàmiques que no acaben de controlar i, per sota, per noves instàncies de poder que articulen noves legitimitats. Tot això amanit per una fragmentació i creixement notable dels actors socials presents en els processos de presa de decisions. D'aquest conjunt de factors, aquí molt esquemàticament presentats, sembla derivar-se'n una concepció del poder més basada en la capacitat de liderar i de portar a terme projectes, directament o indirecta, que no en l'ocupació més o menys estable d'unes posicions formals d'autoritat.

I tot això quina relació té amb les organitzacions sense ànim de lucre, amb les organitzacions no governamentals o amb allò que anomenem “*tercer sector*”? Algunes societats, tradicionalment, han bastit les seves institucions des de baix. L’autoorganització, la consciència que el primer responsable del que succeeix és un mateix i la comunitat on està inserit, va provocar un fort nivell d’organització cívica. Ja en el segle XVIII, Alexis de Tocqueville va relacionar la força de la naixent democràcia nordamericana amb l’existència d’una forta societat civil en la que existien xarxes molt denses de interacció social, basades en organitzacions i associacions de caràcter voluntari. D’aquesta manera, l’augment dels problemes socials va anar acompanyat de manera natural a certs països, d’una corresponsabilització entre poders públics i organitzacions cíviques sobre què calia fer, i també de forma natural va permetre formes de cogestió sobre com fer-ho. En països on les institucions s’han vist tradicionalment més allunyades de la societat i on, per tant, predominaven les relacions jeràrquiques, la fortalesa de l’estructuració social ha tendit a ser menor. L’augment dels problemes socials va provocar sobretot un augment de les demandes als poder públics. Però, més recentment, com abans comentàvem, ens hem adonat que aquests poder públics no eren capaços de fer front de forma efectiva a problemes que s’enquistaven i que precisaven ser abordats no només amb diners i lleis sinó amb sensibilitat, adaptació i proximitat.

Així, en el si de les reflexions més recents que des dels sectors acadèmics es fan sobre la vitalitat i la fortalesa de les societats contemporànies, es posa molt d’èmfasi en l’anomenat “*capital social*” de què disposa cadascuna d’aquestes comunitats. Quan es parla de “*capital social*” es vol fer referència a un conjunt de característiques d’una organització social tals com confiança, reciprocitat o compromís cívic, que li permeten afrontar els problemes de forma més eficient mitjançant un conjunt d’accions favorables a l’interès col·lectiu. Una societat amb un capital social fort i actiu seria una societat en què els incentius per *desertar* serien menors i on la incertesa es reduiria i també ho faria la tendència a l’oportunisme en tota mena de negociacions. S’han fet algunes investigacions en les quals es conclou que el capital social d’una comunitat contribueix a la prosperitat econòmica mentre que la seva fortalesa augmenta gràcies a aquesta prosperitat. També els teòrics del desenvolupament apuntaven que les organitzacions intermèdies i els associacions cíviques eren vitals per a l’estabilitat política ja que ajudaven a crear les condicions per a canvis pacífics i graduals, moderaven els extremismes i encoratjaven el compromís i la solidaritat intersocial, reduint la propensió a la violència política, actuant com a canals de comunicació i permetent la socialització dels ciutadans en la cultura i en la pràctica de la democràcia política. Hi ha, doncs, un renaixement de l’interès dels analistes per les associacions a partir de destacar la importància de la

La importància de la confiança social com a precondition necessària per a l’estabilitat democràtica i el creixement econòmic

confiança social com a precondició necessària per a l'estabilitat democràtica i el creixement econòmic, i a partir de l'estreta relació que s'observa entre confiança, solidaritat i densitat de les associacions i les organitzacions voluntàries.

Això vol dir que en societats més madures, on els problemes creixen en complexitat, no es pot confiar només en l'acció única dels poders públics, ni tampoc cal confiar que la lliure interacció econòmica i comercial ens resolgui molts d'aquests problemes i situacions com la convivència a les grans ciutats, la degradació ambiental, l'exclusió i els problemes de dependència, la inseguretat, i tants i tants altres. Hem après i hem de seguir aprenent, que cal la col·laboració dels poders públics i de les entitats i organitzacions d'aquest anomenat "*tercer sector*" per millorar la convivència i la cohesió social. En general s'accepta la idea que una més gran presència d'entitats sense ànim de lucre en els àmbits de prestació de serveis fa més eficients les polítiques de prestacions socials, pel caràcter no burocràtic i pels vincles naturals que acostumen a tenir amb els destinataris d'aquestes polítiques. D'aquesta col·laboració en poden sortir no només fórmules més eficients sinó sobretot el fet de garantir impactes més grans que els aconseguits mitjançant fórmules purament públiques de regulació-prestació. Però aquesta mena de cogestió no pot voler dir que les organitzacions no governamentals hagin d'abandonar el seu caràcter reivindicatiu i exigent vers las administracions, sinó que han de combinar aquesta tasca de denúncia i pressió amb capacitats d'anàlisi i de gestió dels problemes i dels col·lectius que han generat la seva existència. Aquesta incardinació de públic i no públic no ha de crear, però, una confusió dels rols i de les responsabilitats de cadascú. Segurament, cada cop més el binomi tercer sector-poders públics serà el que permetrà mantenir en les nostres societats l'esperança d'un futur més just i solidari.

Joan Subirats i Humet

Catedràtic del Dept. de Ciència Política i Dret Públic.UAB.